

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Володимир Мельник

**ФІЛОСОФІЯ НАУКИ:
ЗНАННЯ,
ТЕХНІКА,
ЛЮДИНА**

Монографія

Львів
2024

УДК [101/111:001.8]:004"20"

М 48

Рецензенти:

д-р філос. наук, проф.,
академік Національної академії наук України А. Є. Конверський
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка);
д-р філос. наук, проф. А. Ф. Карась
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка.
Протокол № 61/2 від 01 лютого 2024 р.*

Мельник Володимир

М 48 Філософія науки: знання, техніка, людина : моно-
графія / Володимир Мельник. – Львів : ЛНУ ім. Івана
Франка, 2024. – 884 с.

ISBN 978-617-10-0846-5

Присвячено розгляду розвитку філософії науки і техніки в реаліях інформаційно-цифрового світу. Зроблено ґрунтовний методологічний аналіз знання в його історичному поступі. Проаналізовано феномен науки, що показав взаємодію раціонального та ірраціонального в еволюції пізнавальної діяльності. Розкрито сутність гнозису ірраціонального, виокремлено продуктивну роль міфу, інтуїції, інсайту в процесах досягнення істин науки. Особливу увагу зосереджено на виявленні концептуальних основ техніки та технічної науки як інтегративних чинників інформаційно-цифрових технологій, які стали системоутворювальним фактором усіх сфер сучасного соціально-го буття. Окреслено осмислення антропологічних засад існування людини в подальшому розвитку техногенної цивілізації в контексті трансформації системи загальнолюдських цінностей.

Для науковців, викладачів університетів, аспірантів і студентів.

УДК [101/111:001.8]:004"20"

ISBN 978-617-10-0846-5

© Мельник Володимир, 2024

© ЛНУ ім. Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	9
----------------	---

Розділ I. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

1.1. СИСТЕМНІСТЬ НАУКОВОГО ЗНАННЯ.....	20
1.1.1. Витоки та вихідні принципи аналізу розвитку наукового знання.....	21
1.1.2. Трансформація філософсько-моральних синтагм у системність теоретичного знання.....	33
1.1.3. Когнітивні аспекти наукового знання.....	43
1.1.4. Розвиток ідей системності в процесі наукового пізнання.....	55
1.1.5. Соціокультурний зміст наукового знання і форми його об'єктивності	67
1.1.6. Архітектоніка систем знання та їх перехід у статус науки.....	79
1.2. НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ В ТРАНСФОРМАЦІЯХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ РЕФЛЕКСІЙ.....	96
1.2.1. Етос наукового пізнання: можливості і межі.....	97
1.2.2. Інваріанти методологічних підходів в аналізі наукового пізнання.....	109
1.2.3. Ідеали наукового пізнання vs гуманітарного знання ..	120
1.2.4. Формування і розвиток принципу об'єктивності в науковому пізнанні.....	134
1.2.5. Способи апробації достовірності наукового знання ...	148
1.2.6. Наукове пізнання як вид духовної практики в єдності раціонального та ірраціонального.....	164

1.3. МЕТОД РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЕТОС ІРРАЦІОНАЛЬНОГО У ФІЛОСОФІЇ ТА НАУЦІ.....	184
1.3.1. Дилема раціонального та ірраціонального в пізнанні.....	185
1.3.2. Раціоналізм як система і метод у науці та філософії.....	199
1.3.3. Види раціонального пізнання.....	210
1.3.4. Феномен міфу в науковому та філософському знанні.....	224
1.3.5. Сутність і специфіка гнозису ірраціонального.....	237
1.3.6. Епістемні смисли ірраціонального: інсайт містичного досвіду в науковому пізнанні.....	254

Розділ II. ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

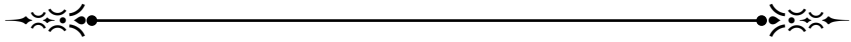
2.1. АНАЛІЗ НАУКИ ТА ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ЇЇ РОЗВИТКУ.....	280
2.1.1. Наука в контексті цивілізаційних запитів.....	281
2.1.2. Головні принципи дослідження розвитку науки.....	293
2.1.3. Генеза науки в проблемності її виникнення та еволюції.....	304
2.1.4. Наука як форма культури і соціальний інститут.....	316
2.1.5. Лінгво-семантичний аспект розвитку науки.....	327
2.1.6. Духовна енергія мислення в процесах наукового пізнання.....	340
2.2. ІСТОРИЧНА ДИНАМІКА ФІЛОСОФІЇ НАУКИ І СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ.....	356
2.2.1. Філософсько-антропологічні основи науки в модусах раціоналізму.....	357
2.2.2. Етапи розвитку філософії науки.....	367
2.2.3. Формування філософії науки в ситуації глобалізації.....	378
2.2.4. Філософія науки постнекласичної епохи.....	390
2.2.5. Аксиологічні моделі філософії науки.....	403
2.2.6. Евристичний потенціал конструктивізму як методологічний принцип філософії науки.....	416

2.3. ВІД ІРРАЦІОНАЛІЗМУ ІНТУЇТИВІЗМУ ДО РАЦІОНАЛІЗМУ НООСФЕРИ.....	440
2.3.1. Дискурс інтуїції у філософії і науці	441
2.3.2. Інтелектуальна інтуїція: pro і contra	452
2.3.3. Інтуїтивні передбачення у «філософії життя».....	463
2.3.4. Категорія «життя» в «науках про дух»: від інтуїції до істини.....	474
2.3.5. Концепція «життєвого пориву» в інтуїтивізмі Анрі Бергсона	483
2.3.6. Володимир Вернадський: розвиток науки як шлях до ноосфери	494

Розділ III. ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ

3.1. КОНЦЕПТ ТЕХНІКИ В ПАРАМЕТРАХ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ	512
3.1.1. Техніка як системотворчий чинник європейської цивілізації	514
3.1.2. Філософія техніки: сутність і зміст	526
3.1.3. Експлікація техніки в процесах теоретичного та практичного відношення до світу	536
3.1.4. Техніко-технологічна діяльність як результат наукового пізнання	548
3.1.5. Розвиток технологій у контексті пропозиціональних і прескриптивних знань	562
3.1.6. Технічний об'єкт і його соціально-історична детермінація	574
3.2. ОНТОС ТЕХНІЧНОГО ЗНАННЯ	596
3.2.1. Специфіка технічного знання	597
3.2.2. Сутність й основні означення технічної науки	610
3.2.3. Характерні риси розвитку науково-технічного знання	623
3.2.4. Наукова революція як фактор становлення техніки.....	636
3.2.5. Гносеологічні особливості розвитку технікознавства	650
3.2.6. Фактори творення і побудови технічної картини світу.....	663

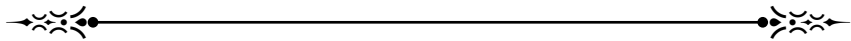
3.3. ВІД ТЕХНІКИ ДО ТЕХНОЛОГІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО СВІТУ	686
3.3.1. Особливості наукового пізнання в інформаційно-цифровій реальності	687
3.3.2. Статус знання в ситуації дигіталізації	697
3.3.3. Штучний інтелект: homo sapiens vs homo digitalis	710
3.3.4. Візуалізація: епістемологічні проєкції visio в умовах цифровізації	726
3.3.5. Техніки аналізу наукового знання в епоху Інтернет	738
3.3.6. Трансформація науки і техніки в епоху глобальних комунікацій.....	746
3.4. ТЕХНІКА ALTER EGO КОРИСНЕ ЗНАННЯ: ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР	764
3.4.1. Праксеологія в експозиції науково-технічної діяльності	766
3.4.2. Фундаментальне й прикладне знання в креативах праксеологічного аналізу	775
3.4.3. Фундаментальні й прикладні дослідження та їх співвідношення в технічній науці	786
3.4.4. Проблема опредметнення технічного знання: від практики до користі	800
3.4.5. Джерела корисного знання та його взаємодія з розвитком техніки і технологій	814
3.4.6. Техніко-технологічна діяльність, корисне знання і цивілізаційний прогрес	826
ПІСЛЯМОВА	
Техніка і технології у вимірі антропологічних моделей XXI століття.....	841
Список використаної літератури.....	851
Іменний покажчик.....	877

Істина завжди була найбільш збуджуючим, «мутагенним» чинником людської історії, під гаслом якої проходили радикальні зрушення історичного процесу, повстання, реформи, революції. Якась незбагненна сила підводила криваві, зло каверзні та свавільні діяння людей під, хай примарний, але неодмінно привабливий ідеал істини. Революційною формою цього ідеалу і виступає наука, з усіма корисними та бентежними наслідками свого впливу на людську цивілізацію.

Наука має свою «малу батьківщину» в Європі, але з самого початку заявляє про себе як про універсальну силу, ареною якої може бути весь світ. Це особливо чітко виявляється в нашу епоху глобалізації, що фактично, стала парадигмацією європейської цивілізації в параметрах науково-технічної революції як умови виживання в сучасному світі. У часи глобалізації наука і перетворюється на свого роду «нервову систему» планетарної цивілізації, на її керуючий підрозділ.

С. Кримський

«Ми змінили своє оточення так радикально, що тепер повинні змінити себе, щоб жити в цьому новому оточенні»

Норберт Вінер

ПЕРЕДМОВА

Українська держава сьогодні проходить історичне випробування, своєрідний цивілізаційний тест на свою належність до Європейської спільноти. Впродовж усього періоду існування народ України ствердив своє право на свободу та суверенітет, які тепер мужньо відстоює на фронті в битві проти російського агресора. Проте не лише свобода є стимулом, який надихає на перемогу. Не менш важливе значення має прагнення українського народу легітимізувати свій вибір і остаточно стати частиною Західного світу, техніко-технологічні здобутки якого є важливою умовою подолання ворога. Річ у тім, що парадигмація сучасного європейського суспільства, яке отримало означеності техногенного, детермінується науково-технічними чинниками. Саме вони визначають природу, архітектоніку та динаміку техногенної цивілізації.

Чому європейська цивілізація стала вибором України? Привабливість Західної цивілізації полягає насамперед у моделі ліберальної ринкової економіки, яка має європейське походження і визначила основи її успіху. Більша частина планети сьогодні інтегрована в західну економічну систему, в якій ринок визначає динаміку розвитку суспільства і людини.

Становлення і розвиток європейської цивілізації – найважливіша історична, соціально-культурницька подія другого тисячоліття нашої ери. Це очевидно. Але, що стало головними чинниками, які зумовили продуктивний розвиток Європи та її вплив на всі фактори життя цілого світу? Можливо, у

європейців були певні культурні переваги? Ця позиція має кілька варіантів – середньовічний англійський індивідуалізм, ренесансний гуманізм, протестантська етика. Не менш важливі досягнення у сфері культури мали стародавні Індія, Китай, Вавилон, Єгипет за тисячі років до нашої ери. Ісламська культура – Арабський Халіфат, Османська імперія, Персія значно випереджали Європу до епохи Ренесансу включно.

На наше переконання, Західна Європа випередила інший світ насамперед тому, що створила мотиваційні умови для автономного розвитку наукового пізнання, застосування наукового методу, імплементацію в усі сфери європейської життєдіяльності спільноти норм і принципів раціональності. Для поширення цієї парадигми стали потрібними кредитно-фінансові заклади, ефективне державне управління, а також суспільні інститути, які є ключем до успіху цивілізаційного поступу. Тобто Західна цивілізація – це політичний плюралізм, ринкова економіка, свобода думки і слова, науковий метод, верховенство права, захист власності, демократія.

До того ж, з нашої точки зору, починаючи з епохи Нового часу, такими чинниками є наука і техніка. Вони слугують основою й засобами реорганізації та трансформації дійсності, концептуалізуючи і визначаючи сутнісні виміри та парадигмальні характеристики європейської спільноти. Отож постають специфічним науково-технічним раціоналізмом як своєрідним європейським способом теоретичної реконструкції дійсності й організації системи життєдіяльності людини і суспільства. Вже з кінця XIX ст. наука та її технологічне застосування стають визначальними в розвитку суспільства. А починаючи з середини XX ст., повсюдне впровадження досягнень науки та новітніх технологій стверджують основи техногенної цивілізації. Створений нею інформаційно-цифровий світ з XXI ст. визначає характер подальшого розвитку людства в контексті глобальних проблем сучасності. Від їх

перебігу та розв'язання залежить і доля кожного окремого «Я», і водночас буття сучасної цивілізації загалом.

Парадигмальна означеність глобальних проблем полягає не лише в кількісних вимірах, а передусім у тому, що відбуваються якісні зміни в структурі буття людини та світу. Насамперед нівелиюються і перериваються процеси усталеності й традиційності, трансформуються моральні та смисложиттєві цінності людини і спільнот. Унаслідок масштабної перетворювальної діяльності, яка стала співмірною з процесами планетарного масштабу, людство впритул наблизилося до межі, що демаркує буття та небуття, ціну і цінність людського життя.

Швидкі темпи розвитку сучасної техніки і нових технологій та їх інтенсивне проникнення майже в усі сфери життєдіяльності людини обумовлені фактором глобалізації, яка визначає людство як інтегроване ціле. Виникають нові етапи масової комунікації, передавання та збереження інформації, що суттєво трансформує характер просторово-часових обмежень комунікативних процесів. Усе, що відбувається в житті окремих спільнот або країн, переростає їхній локальний статус і набуває самостійної значущості в широкому соціальному масштабі, резонує, відображається на соціально-культурному розвитку інших країн та всього світу. А визначають розвиток майже всіх сфер суспільного буття наука і техніка, що наближають до меж культури як такої в діяльному і технологічному розумінні останньої.

Якщо говорити про науку, то вона укорінена в саму суть європейської цивілізації. Дослідження витоків процесу становлення та розвитку науки покликані відповісти не лише на питання, що належать до сфери логіко-гносеологічного та методологічного характеру, а й дати відповідь на смисложиттєві й ціннісні виміри європейської людини. Водночас інтерес до науки як соціального інституту та епістемного феномена має не тільки теоретичний, а й практичний інте-

рес. Для нас важливо виявити особливості розвитку науки, з'ясувати її філософсько-методологічні засади та механізми розвитку, показати її можливості та вплив на розвиток Західної цивілізації.

Разом з наукою у філософсько-методологічному вимірі необхідно проаналізувати сутність техніки як соціокультурного феномена та поняття технічного як такого. І, найголовніше, визначити соціальну сутність техніки й експлікувати її предметні характеристики та властивості. Для нас важливим є те, що в межах техногенної цивілізації задається новий вектор людської активності. Предметно-перетворювальна діяльність розглядається як головне призначення людини, детермінуючий чинник її самоствердження. Творення не тільки досконалого світу, а насамперед техніко-технологічного середовища, що посилює владу людини над зовнішнім світом і соціумом загалом.

Людину не варто мислити в опозиції до техніки і технологій, її необхідно розглядати в широкому соціоприродному контексті. Філософія сталого, стабільного розвитку, відповідно до якої бажаний стан соціуму – це не стільки зростання, скільки динамічна рівновага, є продуктивною в розробленні техніко-технологічної проблематики. Причому резерви стійкості системи черпаються не лише з природи як з єдиного чинника соціотехногенної системи, а й з духовної сфери. Поняттям «сталий розвиток» фіксується неперервність процесу підвищення ефективності регульованого виробництва за умови забезпечення гармонізації розвитку всіх сфер життєдіяльності людини і суспільства, відтворення їх цілісності та здатності до саморегуляції і самовідновлення. Система, що не оновлюється, приречена на деструкцію та стагнацію. Отже, сталий розвиток засвідчує незворотність і закономірність змін, що відбуваються у світі в процесі забезпечення оптимальності взаємодії елементів системи як основи, умови неперервності таких змін.

Причини неузгодженостей у діалозі з техногенним фактором, очевидно, полягають не в спонтанно непередбачених «відповідях» на «виклики» технологічного тиску, і не в технічному зростанні як такому, а в самій людині, її ціннісно-світоглядних принципах організації своєї життєдіяльності. І насамперед у розумінні техніки як чогось зовнішнього людського (духовного), їх інтерпретації лише як засобу технологічної діяльності. Втрата людиною духовних смисложиттєвих цілей спричиняє моральну деградацію і виявляється у негативному ставленні до інших людей. Історія нашої цивілізації засвідчує: відношення людини і спільноти до технічних досягнень є виявом міри їхньої соціальної зрілості, гуманності й прогресивності.

Сьогодні можна стверджувати, що технологічний прогрес значною мірою не тільки зумовлює соціальні процеси, а й, по суті, ототожнюється з ними. Окрім цього, сучасні технологічні засоби моделюють і посилюють майже всі функції життєдіяльності людини – від механічних до інтелектуальних. Це, своєю чергою, зумовлює реальність того, що вона стає додатком функціонування технічних систем. Людський прогрес мислиться передусім як приріст перетворювальних можливостей людини. В їхню основу покладено здатність людського розуму раціоналізувати діяльність засобами конструювання техніки і технологій відповідно до встановлених закономірностей зовнішньої світобудови з метою перетворення і творення дійсності. Сам розвиток людини інтерпретується виключно як приріст її розуму. Раціональність людської діяльності визначається насамперед тим, що вона організовується згідно зі смисложиттєвими цілями людського існування. Для цього можливе використання гранично широкого ресурсу технологічних засобів. Поряд з раціональними чинниками, тобто такими, котрі ґрунтуються на пріоритеті розуму як самостійної суб'єктивної реальності,

що має власні логіко-концептуальні структури, – закони і принципи, потрібно враховувати й гнозис ірраціонального.

У цьому контексті варто зупинитися на двох аспектах. По-перше, на розгляд виносяться роль і можливості власне людського, духовного чинника, якому належить (або має належати) чи не вирішальна роль у побудові раціоналістичних схем діяльності. Передусім через постановку, вибір й інституціоналізацію смисложиттєвих цілей та ідей. По-друге, коли на сучасному етапі ми розглядаємо як песимістичну перспективу цивілізаційного процесу, що пов'язана з неминучою загрозою обмеженості природних ресурсів, доцільно звернутися до практично невичерпного джерела цивілізаційного поступу – духовності людини. Раціоналізм як принцип тотальної абсолютизації можливостей науки детермінувати параметри буття людини у світі неодноразово виявляв свої обмеженості. І навіть більше: крім технократизму як способу побутування людини, коли, по суті, відбувається перетрансформація дихотомії «засіб–ціль», викристалізовується інша тенденція: наукове пізнання із засобу самоутвердження та самореалізації людини перетворюється на самодостатній процес, де вона з її можливостями стає лише засобом розвитку науки і техніки.

Сучасне ціннісно-світоглядне розуміння цивілізаційного процесу, джерелом розвитку якого є не лише раціональні, а й духовно-ірраціональні чинники, відкриває перспективу побудови нових моделей і можливостей розвитку технологічного процесу – повороту від технократизму як принципу самоорганізації європейського суспільства до філософії людиноцентризму з перспективою виживання людства. Цілком очевидно, що три найбільші небезпеки ХХІ ст. – знищення природного середовища, руйнація людської особистості, дегуманізація культури з елімінацією її етнонаціональної складової – не можуть бути подолані без використання усіх інтелектуальних і духовних потенцій людини та людства.

Низка цінностей, створених наукою, стали невід'ємною частиною соціокультурних цінностей європейської цивілізації. Йдеться передусім про поняття істинності як цінності й характеристики наукового знання, релевантності, простоти, об'єктивності, аргументованості, критичності, наукової толерантності, що вийшла за межі власного наукового поля. Окрім цього, на противагу прагненням протиставляти науку та цінності, відбувається зсув до соціокультурного образу науки, співвіднесеності логіко-методологічних і гносеологічних проблем із цінностями культури і традиціями наукового співтовариства, розмивання жорстких меж між науковими і позанауковими формами знання. Вирішення цієї проблеми здійснюється шляхом дискурсивних методів філософії науки.

У її контексті ідеал науковості повинен бути пов'язаний з ідеєю плюралізму та багатоманітності принципів науковості, котрі ґрунтуються на генетичному ядрі наукової діяльності як особливої діяльності з побудови концепцій, теорій, ідеальних об'єктів тощо. За своєю природою наукове пізнання спрямоване на різні цілі, різні об'єкти залежно від того, на що спрямована наша діяльність, яку ставимо мету – пізнати і пояснити, пізнати і зрозуміти, пізнати процес конструювання та проєктувати нову дійсність тощо.

Очевидно, це зумовлено можливостями людини, яка вийшла на змістовний рівень осягнення сутності сучасного світу. По суті, вона стала співтворцем і частиною інформаційно-цифрової реальності як визначального фактору соціальної дійсності. В цій ситуації, незважаючи на всі науково-технічні досягнення, людина постала перед необхідністю постійного духовного самоаналізу, співвіднесення власної діяльності з викликами сучасності, зумовлених динамічним поступом технологій «Революції 4.0».

Як штучно створена реальність, техніка і технології стають, по суті, детермінантом не тільки соціальних і при-

родних процесів, а й змінюють світ самої людини. Тотально-універсальний характер техніки і технічної діяльності став визначальним чинником не лише соціально-економічного розвитку, а й духовно-ментальних характеристик людини, зокрема в контексті динамічного розвитку «штучного інтелекту». Крім того, техніко-технологічний спосіб освоєння дійсності дає можливість відкривати нові соціальні призначення людини нашого часу та її сутнісні виміри. Техніка перетворюється на домінуючу силу, нерідко на самоціль творчих устремлінь людини. Тому сучасну людину називають не лише *homo sapiens* і *homo faber* («розумною» й «умілою»), а й *homo technocraticus* (технологічною). В результаті колосальних досягнень інформаційно-цифрових технологій виникає нова антропологічна модель – *homo digitalis* (людина цифрова), а поряд із нею постає й інша – *homo eudaimonicus*. Це людина, яка досягає повноти свого буття через самовдосконалення та причетність до досягнення соціально корисних цілей.

Поряд із самою технікою виникло й почало швидко розвиватися технікознавство – особлива сфера пізнавальної діяльності, яка давно є розгалуженою системою технічних наук, їхніх засобів і результатів. Саме технічне знання – це предметний вияв унікальної здатності на основі власного мислення формувати цілі та реалізовувати, матеріалізувати їх у конструкційній, предметно-перетворювальній діяльності. Власне, завдяки технічному знанню відбувається перехід від наявного, реального буття до світу гіпотетичних конструкцій, реалізовується можливість виходу людини за межі своєї суб'єктивності у світ об'єктивної даності.

Дотримуючись визнання реальності того, що науково-теоретичне знання не містить безпосередньо даних алгоритмів і способів його реалізації, варто визнати існування пласта практико-технологічного знання. Воно поєднує світ наукової реальності зі світом соціальної потреби та людсько-

го досвіду. Це дає підстави розглянути техніку, технічне знання не лише як умови людського буття, а й сфокусувати увагу на з'ясуванні, чому та як техніка стала атрибутом людської діяльності, визначаючи і її форми, і зміст.

Цей статус був досягнутий завдяки тому, що в процесі еволюції науки і техніки вони ставали засобом здобуття не просто знання, а знання корисного. Саме воно революціонізувало структуру економічних підприємств, виробництва і домогосподарств, змінило зовнішній вигляд людей, їх відчуття та світосприйняття, тривалість життя та можливості для відпочинку.

Епістемологія та когнітологія дають можливість здійснити всебічне вивчення знань як енергії і рухомої сили соціальної історії. Проте з позицій праксеологічного підходу саме корисне знання постає умовою економічних і технічних змін. У становленні й розвитку корисного знання основна роль належить техніці. Оскільки нею в широкому сенсі називають маніпулювання природою заради одержання матеріально-економічної вигоди, то корисними знаннями доцільно вважати такі, що пов'язані з явищами, якими потенційно можна користуватися: йдеться про предмети матеріальної культури, енергію і людей.

Ідея про те, що оновлення корисних знань є вирішальним інгредієнтом економічного зростання, постає настільки очевидною, що обґрунтовувати її не має сенсу. Якби не той факт, що концепція корисних знань розглядається в контексті техніки в її інтелектуально-знаннєвому контексті. В цьому вимірі вона і є основою ствердження *homo technologicus*.

Важливо усвідомити, як техніка і засновані на ній технології перетворилися з необхідного, функціонально підлеглого людині та її цілям засобу на чинник, що визначає межі й можливості предметно-перетворювальної та пізнавальної діяльності, нерідко вносячи деструктивні, суттєві та глобаль-

ні зміни не лише в природне середовище, а й загрожуючи людині, трансформуючи моральні цінності.

У цій ситуації доцільно проаналізувати процеси інтегративної взаємодії різних наукових дискурсів. Насамперед ту сферу, сутність якої визначається процесом синтезу. Його ознакою є поява нового елемента, сутність якого не редукується до якості елементів, котрі передують йому. Очевидно, що інтегративно-синтетичні процеси в науковому і технічному пізнанні – це шлях до вдосконалення епістемологічної потужності теорій. Тому вивчення інтегративних процесів виявляє конкретні чинники посилення пізнавальних можливостей науки, механізми приросту корисного знання. У контексті нашого розгляду його основу становить саме технічне знання.

Інтерес до філософського аналізу науки, техніки, технологій віднедавна суттєво зріс. Безумовно, філософське осмислення тенденцій їхнього розвитку, особливостей їхнього пізнання ніколи не згасав. Однак сьогодні, коли наука прагне «достукатися» до відповідей на запитання про першооснови життя чи виникнення Всесвіту, коли обсяг науково-технічної інформації подвоюється кожні три–п'ять років, осмислення сутності такої духовної діяльності як наукова і технічна є вкрай актуальним завданням. Це не суто науковий, абстрактний інтерес, а духовно-інтелектуальна потреба нашого часу. Визначальна роль науки у формуванні нашої цивілізації акцентує, що європейська культура є витвором науково-технічної раціональності. І саме тому філософська рефлексія над наукою, технікою, технологічним прогресом зумовила створення презентованого дослідження.

Наукове видання

МЕЛЬНИК Володимир Петрович

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ: ЗНАННЯ, ТЕХНІКА, ЛЮДИНА

Монографія

Редактор *Юлія Глиняна*
Комп'ютерне верстання *Світлани Сенік*
Обкладинка *Василя Рогана*

Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 55,25. Тираж 300 пр. Зам. 10.

Видавець та виготовлювач:
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи.

Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.